

Workshop

Evaluatieonderzoek in praktijk

22, 25 en 28 maart 2013 (EUR)

Evaluatie en gedegen evaluatieonderzoek wordt een steeds belangrijker aspect van beleidsvoering. Evaluatie in algemene zin betekent de waarde van iets, een interventie of beleid, bepalen aan de hand van bepaalde criteria. Centrale vragen bij evaluatieonderzoek zijn bijvoorbeeld: is het gevoerde beleid relevant om gestelde problemen op te lossen c.q. gestelde doelen te bereiken? Is het plausibel om te denken dat met dit beleid de gestelde doelen behaald kunnen worden? Worden de gestelde doelen inderdaad behaald? Het belangrijkste is echter de causaliteitsvraag: mogen we aannemen dat waargenomen effecten inderdaad het gevolg zijn van het gevoerde beleid en niet van factoren of ontwikkelingen in de omgeving van het beleid?

Verantwoord evaluatieonderzoek is van belang voor alle belanghebbenden bij lokaal beleid. Voor beleidsmakers en beleidsbepalers: leveren hun investeringen de gewenste resultaten op? Voor professionele beleidsuitvoerders: doen ze hun werk optimaal of kunnen ze zich nog verbeteren? En tenslotte voor burgers en cliënten: ontvangen zij de best mogelijke zorg die ze mogen verwachten? Toch wordt er in praktijk van lokaal beleid weinig gedegen evaluatieonderzoek gedaan. Dit heeft diverse oorzaken. Soms volgt het ene beleid het andere zo snel op dat er geen tijd is voor gedegen evaluatie (de spreekwoordelijke 'projectencarrousel'). Soms vinden beleidsbepalers en –uitvoerders een kritische evaluatie bedreigend. En soms vinden onderzoekers evaluatieonderzoek erg moeilijk..

Om onderzoekers en beleidsvoerders (potentiële opdrachtgevers van evaluatieonderzoek) meer vertrouwd te maken met de *ins* en *outs* van evaluatieonderzoek organiseert de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken – in samenwerking met de Kenniswerkplaatsen CEPHIR en Rotterdams talent en met de Rotterdam Service Organisatie- Onderzoek en Business Intelligence (RSO-OBI) en de Rotterdamse Concernauditing – een meerdaagse workshop “Evaluatieonderzoek in praktijk”. Het doel van de workshop is tweeledig: enerzijds informatieverschaffen over verschillende soorten evaluatieonderzoek, anderzijds het onderling uitwisselen en bespreken van concrete voorbeelden van evaluatieonderzoek, zowel in als buiten Rotterdam.

De workshop bestaat uit drie dagdelen, namelijk vrijdagmiddag 22 maart, maandagavond 25 maart en donderdagmiddag 28 maart 2013. De middagbijeenkomsten duren van 13.30 tot 17.00 uur. De

maandagavondbijeenkomst betreft een gastcollege van de bekende Britse evaluatieonderzoeker Ray Pawson en duurt van 19.00 tot 21.00 uur. Alle bijeenkomsten vinden plaats op Complex Woudestein van de Erasmus Universiteit Rotterdam op de Burgemeester Oudlaan. Woudestein is het beste met openbaar vervoer te bereiken: met de metro uitstappen op station Kralingse Zoom of met de tram lijn 21 of 24 richting Den Esch, uitstappen bij Woudestein. De middagbijeenkomsten vinden plaats in het T-gebouw (plattegrond: <http://www.eur.nl/wegwijzer/plattegronden/woudestein/>). Vanwege verbouwingen op Woudestein moet u soms wat langer zoeken, kom dus s.v.p. op tijd!

De beide middagbijeenkomsten dragen een verschillend karakter. We beginnen op vrijdag 22 maart met meer klassiek, veelal kwantitatief evaluatieonderzoek. Kenmerkend voor klassiek evaluatieonderzoek is het gebruik van een zgn. controlegroep (lieft *random* samengesteld) om na te gaan of waargenomen effecten inderdaad het gevolg zijn van het beleid en niet van iets anders. In praktijk blijkt het echter, zeker in de sociale sector, niet altijd mogelijk om met controlegroepen te werken. Op donderdag 28 maart besteden we daarom aandacht aan alternatieve, veelal kwalitatieve vormen van evaluatieonderzoek.

Voorlopige programma workshop “Evaluatieonderzoek in praktijk”

Vrijdagmiddag 22 maart 13.30 – 17.00 uur, zaal T3-24	
13.30-14.15	Introductie en inhoudelijke inleidingen: <ul style="list-style-type: none"> - Welkomstwoord door dagvoorziter Aat Brand (SWA) - Jurriaan Omlo (InHolland), Nut van en noodzaak van evaluatieonderzoek en ‘evidence-based werken’ (20 min.) - Erik Snel (EUR), Aspecten van evaluatieonderzoek (20 min.)
14.15-14.30	Korte pauze
14.30-15.15	Key note speaker Lex Burdorf (Erasmus MC en CEPHIR): klassieke vormen van evaluatieonderzoek incl. diverse voorbeelden (reïntegratie, gezondheidsinterventies)
15.15-15.45	Langere pauze
15.45-16.45	Twee parallele workshops (zaal T3-24 en T3-14) met in totaal vier voorbeelden van evaluatie-onderzoek in praktijk en voldoende ruimte voor discussie. Gespreksleiders: Toine Wentink en Erik Snel
16.45-17.15	Verslag van workshops, afsluitende vragen en discussie o.l.v. de dagvoorzitter

Maandagavond 25 maart 18.45-20.30 uur, zaal LB-077	
19.00-21.00	- Gastcollege Ray Pawson - Co-referaat Justus Uitermark
Vanaf 21.00	Afsluitende borrel, mogelijkheid tot ontmoeting met masterstudenten en alumni van de Afdeling Sociologie

Donderdagmiddag 28 maart 13.30 – 17.00 uur, zaal T3-17	
13.30-13.35	- Welkomstwoord door dagvoorziter (Aat Brand)
13.35-14.15	Key note speaker Trudie Knijn (UU) alternatieve (kwalitatieve) vormen van evaluatieonderzoek incl. voorbeelden + discussie
14.15-15.15	Uitgangspunten en voorbeelden van kwalitatief evaluatie Onderzoek - Erik Snel, Theory of Change-evaluatie (TOC) (20 min.) - Vasco Lub, Theory-based evaluation (20 min.)
15.15-15.45	Pauze
15.45-16.45	Twee parallel workshops (in zaal T3-17 en T3-29) met vier voorbeelden van evaluatieonderzoek in praktijk en voldoende ruimte voor discussie. Gespreksleiders: Marieke Klein en Erik Snel
16.45-17.15	Verslag van workshops, afsluitende vragen en discussie o.l.v. de dagvoorzitter - Introductie (virtueel) Netwerk Rotterdamse evaluatie onderzoekers (REO) - Slotwoord Seppe Raaphorst
Na 17.15	Afsluitende borrel

Toelichting op het programma

Vrijdagmiddag 22 maart 13.30 – 17.00 uur, zaal T3-24

Spreker 1: Jurriaan Omlo studeerde Algemene Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht en Politicologie aan de Universiteit van Amsterdam. Op dit moment is hij als onderzoeker verbonden aan het lectoraat Maatschappelijk Werk en het lectoraat Dynamiek van de Stad van de Hogeschool Inholland. In het verleden werkte hij voor de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, het Ministerie van Wonen, Wijken en Integratie en MOVISIE. In 2011 promoveerde hij op het proefschrift *Integratie én uit de gratie; Perspectieven van Marokkaans-Nederlandse jongvolwassenen*.

In zijn inleidende presentatie zal Jurriaan Omlo verschillende vragen beantwoorden over evaluatieonderzoek. Wat is het nut ervan? Wat levert dergelijk onderzoek op voor burgers, uitvoerende professionals en voor de opdrachtgever van publieke diensten? En waarom is er eigenlijk weerstand tegen evidence based werken? Is die weerstand terecht?

Spreker 2: Erik Snel studeerde sociologie aan de Universiteit Utrecht en is sinds 1998 verbonden aan de Afdeling Sociologie (EUR). Hij promoveerde in 1996 op een onderzoek over de relatie tussen sociologisch onderzoek en praktijk (“De vertaling van wetenschap. Nederlandse sociologie en praktijk”, uitgegeven door Uitgeverij SWP). Snel heeft allerlei onderzoek gedaan rondom concrete maatschappelijke vraagstukken (armoede, migratie, allochtone jongeren en delinquentie, stedelijke ontwikkelingen en stedelijk beleid) en is sinds 2012 een van de trekkers van de Kenniswerkplaats Leefbare Wijken.

In zijn inleiding geeft Snel een overzicht van diverse aspecten van evaluatieonderzoek. Ingegaan wordt op het verschil tussen proces- en effectevaluatie, het verschil tussen ‘outcomes’ en ‘output’ en op zes voor evaluatieonderzoek relevante vragen, n.l. naar relevantie, plausibiliteit, efficiency, effectiviteit, effect (impact) en duurzaamheid.

Spreker 3: Lex Burdorf is hoogleraar determinanten van volksgezondheid aan de afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg van het Erasmus MC. Hij is vooral geïnteresseerd in de wisselwerking tussen gezondheid en werk in relatie tot duurzame inzetbaarheid, met aandacht voor zowel de persoonlijke factoren (bv individueel gedrag, persoonlijke eigenschappen, zelfredzaamheid) als de sociale en fysieke omgeving (bv ondersteuning, fysieke arbeidsomstandigheden). In de afgelopen jaren heeft hij vanuit de academische werkplaats CEPHIR veel beleidsondersteunend onderzoek uitgevoerd.

In zijn lezing, getiteld “Kwantitatieve methoden voor evaluatie van interventies”, wordt ingegaan op beschikbare methoden voor de kwantitatieve evaluatie van interventies en beleid, variërend van het bekende gerandomiseerde experiment (RCT) tot alternatieve methoden, zoals voor/na analyse, tijdserie analyse, propensity score en instrumentele variabele. Voor- en nadelen worden besproken aan de hand van illustratieve voorbeelden uit de internationale literatuur. Toepassing van deze methoden in recent afgerond en nog lopend onderzoek in Rotterdam wordt geïllustreerd. Tot slot wordt aandacht besteed aan het belang van evaluatie vooraf, zoals Health Impact Assessment ter ondersteuning van het gemeentelijke volksgezondheidsbeleid en een Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse ter onderbouwing van reïntegratiebeleid.

Sprekers in de workshops:

Workshop 1 (zaal T3-24, gespreksleiding Erik Snel)

- Alex Hekelaar (SWA), Evaluatie sociale teams in Rotterdam
- Paul van der Aa (SWA), Onderzoek naar arbeidsreïntegratie en loondispensatie

Workshop 2 (zaal T3-14, gespreksleiding Toine Wentink)

- Mireille Wolfers (GGD), Bevorderen van soa-testen op het MBO: een cluster gerandomiseerde studie op het ROC in Rotterdam
- Willem de Vos (Hogeschool Rotterdam)/Paul van Wensveen (Risbo, EUR), Schoolcijfers: het datagebruik voor docenten

Maandagavond 25 maart 18.45-20.30 uur, zaal CB-02 (wijzigingen voorbehouden)

Spreker 1: Prof. dr. Ray Pawson (Leeds University, UK) geeft een gastcollege met de titel “An introduction tot Theory Driven Evaluation”. In zijn college zal Pawson, beginnend met de ‘Disly David Beckham Theory’ en afsluitend met de ‘bans on smoking’, ingaan op zijn werk als evaluatiemethodoloog in de afgelopen jaren. Hij is auteur van de boeken ‘Realistic Evaluation’ (met Tilley, 1997), ‘Evidence-based policy. A realist synthesis’ (2006) en ‘The science of evaluation. A realist manifesto’ (2013). De socioloog Ray Pawson is een grote naam in de wereld van het beleidsonderzoek. Hij heeft aan de wieg gestaan van een nieuwe theoretisch gestuurde benadering van evaluatieonderzoek, die inmiddels op vele plaatsen in de wereld door wetenschappers en

beleidsinstanties wordt gepropageerd als de beste weg om complexe sociale interventies en beleid te onderzoeken. Veel vroegere en huidige sociologiestudenten hebben van zijn werk kennis genomen, maar weinigen hebben de kans gehad om de man zelf in actie te zien. Daar is nu gelegenheid voor.

Spreker 2. Prof. Dr. Justus Uitermark (Afdeling Sociologie, EUR) treedt als co-referent op bij de lezing van Pawson. Uitermark is één van de redacteurs van het boek ‘Wat werkt nu werkelijk? Politiek en praktijk van sociale interventies’ (2012)

Deze avond bijeenkomst staat open voor masterstudenten en alumni van de Afdeling Sociologie (EUR), alsmede voor deelnemers aan de workshop “Evaluatieonderzoek in praktijk”. Na afloop is er gelegenheid voor een drankje en nadere kennismaking.

Donderdagmiddag 28 maart 13.30 – 17.00 uur, zaal T3-17

Spreker 1: Trudie Knijn is hoogleraar Algemene Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht, waar ze leiding geeft aan de onderzoeksgroep ‘Social Policy, Interventions and Integration’ (SOPINS). Daarnaast is ze senior research associate van de universiteit van Johannesburg. Haar expertise ligt op het terrein van internationaal vergelijkend onderzoek naar arbeid, zorg en welzijn. Recent publiceerde ze o.a. ‘*Work, Family Policy and the Transition to Adulthood in Europe*’ (Palgrave, Macmillan, 2012). Evaluatieonderzoek verrichtte ze in Nederland naar de arbeidsoriëntatie van gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemers (Knijn, van Wel, Abma en Peeters-Bijlsma, 2012, *Beter met werk*, RVO) en de werkzame mechanismen in de combinatie van de WWB en de Wmo (Bouwman, Knijn en van Berkel, 2011, *Activeren door participeren*, Movisie).

In haar lezing stelt Knijn dat evaluatieonderzoek van beleid en interventies niet kan zonder rekening te houden met de sociale en culturele context van degenen die als belanghebbenden van het beleid of de interventies worden beschouwd. Het gaat er immers om hun gedrag en/of leefomstandigheden te veranderen. Pawson & Tilley nemen dat inzicht als uitgangspunt voor hun methode van ‘realistisch evalueren’. In deze inleiding ga ik na wat dat betekent voor het onderzoeken van de effectiviteit van beleid en interventies, tot welke resultaten dat kan leiden en hoe ‘realistisch’ het is om evaluatieonderzoek volgens deze principes uit te voeren.

Spreker 2: Erik Snel (EUR) vertelt in zijn presentatie over de zgn. Theory of Change (TOC)-benadering van evaluatieonderzoek. De ideeën over TOC-evaluatie gaan terug naar de bekende Amerikaanse beleidswetenschapper en evaluatieonderzoeker Carroll Weiss en zijn nadien uitgewerkt door een groep beleidsonderzoekers rond het Aspen Institute (USA). De pretentie van TOC-evaluatie is dat men door een specifieke werkwijze ook zonder gebruik van een controlegroep in het evaluatieonderzoek toch met redelijke zekerheid iets kan zeggen over de effecten (impact) van bepaalde interventies.

Spreker 3: Vasco Lub is socioloog en heeft met het Bureau voor Sociale Argumentatie een eigen onderzoeks- en adviespraktijk. Hij is daarnaast verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (vakgroep Sociologie) waar hij een proefschrift voorbereidt over de plausibiliteit van beleid. Hij publiceerde zowel nationaal als internationaal over de leefbaarheid in achterstandswijken, sociale mobiliteit, multiculturele vraagstukken, radicalisering en polarisatie en participatiebeleid. Een persoonlijke onderzoeksinteresse vormt het werken aan voor sociale interventiepraktijken geschikte

vormen van resultaatmetingen, waarbij hij put uit uiteenlopende wetenschappelijke kennisvelden. Naast onderzoek profileert hij zich geregeld in het maatschappelijke debat via het schrijven van opiniestukken.

In zijn lezing over ‘Theoriegestuurde evaluatie’ gaat Lub in op de mogelijkheden en beperkingen van theoriegestuurde evaluatie van sociale interventies. Door onderliggende aannames (interventietheorieën) van dominante sociale aanpakken te confronteren met bestaande wetenschappelijke onderzoek wordt indirect kennis verkregen over de slagingskansen van afzonderlijke maatregelen. Want wie zijn interventie baseert op onjuiste veronderstellingen, riskeert een geringe effectiviteit. Aan de hand van twee beleidscases (polarisatie/radicalisering en buurtleefbaarheid) licht Lub deze alternatieve methode van evaluatieonderzoek toe. Over de laatste casus verschijnt in april zijn boek *Schoon, heel en werkzaam?* bij uitgeverij Boom-Lemma.

Sprekers in de workshops:

Workshop 1 (zaal T3-17, gespreksleiding Erik Snel)

- Matthieu Permentier (SCP), Gebruik van buurtgegevens in evaluatieonderzoek
- Peter Rensen (Movisie), 'Op weg naar effectieve sociale interventies'

Workshop 2 (zaal T3-29, gespreksleiding Marieke Klein)

- Rolf Willems (Rekenkamer Rotterdam), Effecten van gemeentelijk woningbeleid op selectieve migratie
- Jolanda van 't Woudt (Concern Auditing), Evaluatie van inburgeringsbeleid. Zijn er voldoende waarborgen om de gestelde doelen m.b.t. inburgering te realiseren?